

V savjetovanje o reformi visokog obrazovanja na Univerzitetu u Sarajevu
„Daljnji trendovi reforme visokog obrazovanja po bolonjskim principima“
14 – 15. april 2011. g.

**Finansiranje visokog obrazovanja u kontekstu unapređenja sistema
upravljanja kvalitetom i integracije Univerziteta**
Prof. dr. Faruk Čaklovica, rektor Univerziteta u Sarajevu

Strateški pravci nastavno-naučnog i umjetničkog razvoja u segmentu poticanja dinamičkih i kohezivnih društava i u podupiranju ekonomskog prosperiteta zemlje i regije prevashodno su vezani za reformu visokog obrazovanja.

Globalni cilj reforme je razvoj savremenog univerziteta sa preduzetničkom orijentacijom koji će školovati sposobljene stručnjake da budu aktuelni nosioci privrednog, obrazovnog, naučnoistraživačkog, umjetničkog, kulturnog, sportskog te ukupnog opšteg društvenog razvoja.

Ovim radom želimo da ukažemo da Univerzitet u Sarajevu strateški djeluje u pravcu iznalaženja najracionalnijih rješenja finansiranja nastavno-naučnog i umjetničkog procesa koji će biti u funkciji progrusa započetih reformskih procesa te profiliranja univerziteta sposobnog da odgovori na sve izazove sutrašnjice.

Moto je: „Pruži mogućnost budućim generacijama da razvijaju univerzalne intelektualne kapacitete“.

Dejtonski mirovni sporazum je uspostavio asimetrično-decentralizirani sistem finansiranja visokog obrazovanja (bh. entitet RS, kantoni u entitetu FBiH i Brčko Distrikta), što ga u aktuelnoj ustavno-pravnoj i političkoj situaciji čini ranjivim, te dovodi u finansijsku i funkcionalnu, a time i ideološku ovisnost od lokalnih političkih elita.

Ovakva pozicija univerziteta u Bosni i Hercegovini usporava i otežava harmonizaciju bosanskohercegovačkog sistema visokog obrazovanja i integraciju u evropski prostor visokog obrazovanja.

Zato se finansiranju univerziteta odnosno visokog obrazovanja treba posvetiti značajna pažnja, pa čak i u uslovima nedostatka političke volje, isključivo iz razloga što visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini u procesu bolonjske reforme zahtijeva pojačano transparentno finansiranje koje je jedan od ključnih indikatora kvaliteta studija.

Ovim referatom pokušavamo razbiti stereotip o finansiranju Univerziteta, sa jedne strane, kao sigurnoj stalnoj kategoriji i, s druge strane, da je visoko obrazovanje trošak.

Treba objasniti i shvatiti ovaj zajednički interes i zadatak (univerzitet – vlada) da ne bi bili ili predstavljali suprotstavljenje strane.

Sa aktuelnim budžetskim i vlastitim prihodima treba shvatiti da to nije dovoljna finansijska podrška za nastavno-naučni proces na Univerzitetu u Sarajevu.

Bolonjski kriterij i standardi su konkretni a ne apstraktni, a neophodna finansijska sredstva za podršku ovoj reformi moraju također biti stabilna.

Dakle, finansiranje mora biti transparentno, a dobivena finansijska sredstva odgovorno trošena i na dispoziciji relevantnim domaćim i međunarodnim interesnim skupinama.

Sa dosadašnjom formulom finansiranja, tzv. „glavarinom“, ne može se zatvoriti edukacioni ciklus, tj. zadovoljiti odgovarajući standardi i kriteriji.

Po „Bolonji“, veće je opterećenje, veće obaveze, veći standardi itd., a finansiranje nedovoljno ili je čak u stagnaciji.

U ovako uređenoj Bosni i Hercegovini sa neizvjesnim tranzicijskim okolnostima u visoko obrazovanje se mora investirati znatno više i pratiti kvalitet obrazovanja koji u konačnici mora dati rezultate značajne za prevazilaženje ove teške ekonomske situacije.

Moramo pratiti i trendove susjednih zemalja i privredno razvijenih zemalja, naprimjer:

Srbija po jednom redovnom studentu izdvaja 4.500 KM;

Hrvatska 6.000 KM/student, a budžet Sveučilišta u Zagrebu je 200 miliona KM;

Austrija izdvaja 12.000 KM/student, a budžet Univerziteta „Karl-Franz“ u Gracu je 650 miliona KM;

Španija izdvaja 14.000 KM/student;

Norveška i Velika Britanija izdvajaju 18.000 KM/student, a budžet Univerziteta u Mančesteru je jedan milijarda i 400 miliona KM.

Univerzitet u Sarajevu je 1984. godine dobio od države 6.800 KM/student, dok 2008. godine 1.700 KM/student, a 2010. godine 3.400 KM/student (budžetska i vlastita sredstva).

Primjer pozitivnog ishoda u finansiranje visokog obrazovanja može se sagledati iz ovog primjera:

jedan USD uložen u visoko obrazovanje daje efekt kroz multiplikaciju u privredi od 14 USD, a jedan USD država oporezuje kroz multiplikaciju sa 1,4 USD (Univerzitet u Virdžiniji).

Važno je naglasiti da menadžmenti fakulteta/akademija i Univerziteta moraju provjeriti da li ima apsurda u poslovanju i finansiranju i sve nepravilnosti se moraju sistemski ukloniti (neopravdani troškovi).

U situaciji recesije u BiH sa nepoznatim ishodom, kada su budžetska sredstva za finansiranje Univerziteta sve više nedovoljna i upitna, moraju se pronaći drugi vidovi finansiranja koji će biti u funkciji sigurnog i prosperitetskog nastavno-naučnog procesa.

Izlaz se može pronaći u povećanju finansiranja kroz vlastite prihode, uz garanciju zaštite akademskih standarda i sprečavanja komercijalizacije svih oblika.

Svrha integracije jeste i racionalizacija troškova i tada autonomija akademske zajednice (društveno) odgovorno upravlja sistemom Univerziteta.

Iz svega naprijed navedenog, neophodno je obezbijediti povećanje finansijskih sredstava fakultetima i akademijama prema realnim troškovima studija teoretske i praktične nastave, tj. umjesto cca 67 miliona KM treba dostići nivo ulaganja od cca 107 miliona KM, odnosno obezbijediti više za cca 40 miliona KM, zbog dostizanja definisanih standarda i osiguranja kvaliteta ključnih vrijednosti u nastavno-naučnom procesu.

Praksa je da se ova sredstva dijelom obezbijede kroz interakciju visokoškolskih ustanova sa društvenom zajednicom odnosnom privrednim kapacitetima.

I

Rješenje ovog problema moguće je izvršiti kombinacijom optimizacije i racionalizacije raspoloživih sredstava po svim nivoima rashoda.

II

Interakcija sa privrednim okruženjem – povećati prihode putem realizacije domaćih projekta, intelektualnih usluga, ekspertiza i sl, te iz fondova EU raspoloživih za finansiranje naučnih projekata (40 milijardi EUR-a).

III

Povećati prihode realizacijom cjeloživotnog učenja u partnerstvu sa privrednim, državnim i institucijama kulture i sporta.

IV

Povećanje izdvajanja za nauku i visoko obrazovanje od osnivača, kao i entitetskih i državnih nivoa vlasti.

V

Osnivanje fonda Univerziteta u Sarajevu, koji će obezbijediti sredstva kroz ALUMNI asocijacije, npr. 1% od ukupne plate stručnjaka Univerziteta u Sarajevu mjesечно je 10 KM, a godišnje 120 KM. Od npr. 100 hiljada diplomiranih na Univerzitetu u Sarajevu, koliko ih je u BiH, 1% u godišnjem prilivu za Univerzitet u Sarajevu iznosilo bi 12 miliona KM, što za ove i buduće prilike znači mnogo i siguran i stabilan prliv finansijskih sredstava. To dalje znači da bi jedan stručnjak u svom četrdesetogodišnjem radnom vijeku uplatio u fond Univerziteta u Sarajevu 4.800 KM, što je ravno polovini uplate za samo jednu godinu studija na privatnom univerzitetu.